

УДК 821.161.2.091(092)

Оксана ЛЕМАК,

викладач-методист, ДВНЗ «Дрогобицький механіко-технологічний коледж» (Україна, Дрогобич) LLeமாக@uhr.net

ЛЕВ ЛЕПКИЙ – ОБЕРІГ СТРІЛЕЦЬКОЇ СЛАВИ

У статті проаналізовано творчий доробок однієї з найвідоміших постатей в історії стрілецької пісні Лева Лепкого. З'ясовано, що пісні «Гей, видно село», «Бо війна війною», «Колись, дівчина мила», «Лиов відважний гайовий до лісу темного», «Процяюсь, ангеле, з тобою» та пісня «Журавлі (Чуєш, брате мій)» на слова Богдана Лепкого, є великою цінністю серед пісенних оберегів духовної спадщини ХХ ст., які стоять на варті української ідеї. Доведено, що творчість Лева Лепкого стала феноменом українського патріотизму та усвідомленого обов'язку державотворення, незламної ідейної переконаності, акумулювальною творчою силою у культурному житті України.

Ключові слова: Лев Лепкий, Українські січові стрільці, стрілецька пісня, український патріотизм, Богдан Лепкий.

Лит. 7.

Oksana LEMAK,

teacher-methodologist of the SHEI «Drohobych mechanics College of Technology» (Ukraine, Drohobych) LLeமாக@uhr.net

LEV LEPKYIY – GUARDIAN STRILETSKA OF GLORY

In the article analyzes the creative heritage of one of the most famous figures in the history of striletska songs Lev Lepkyi. Proved: striletski songs – original spiritual heritage of the Ukrainian people, which plays one of the brightest pages in the history of tables of national liberation movements in the XX century. As the subject of linguistics study due to their current tasks of ethnology, which is intended to present a comprehensive analysis of the complex process of interaction between traditional and new forms of existence of different genres of poetry in the system of modern literature. It was found that the song «Hey can see village», and «The war by war», «Once, sweet girl», «Went to brave gaevoy dark forest», «Say goodbye, angels with you» and the song «Zhuravli (Hey, my brother)» in the words of Bogdan Lepkyi is great value among the amulets song spiritual heritage of the XX century standing guard Ukrainian idea. Is substantiated that creativity Lev Lepkyi was the phenomenon of Ukrainian patriotism and duty conscious state unbreakable ideological conviction, accumulative creative force in the cultural life of Ukraine. During almost a century of history they contributed to the consolidation of the Ukrainian nation, strengthening of state independence by powerful energy inherent patriotism.

Key words: *Lev Lepkyu, Ukrainian sich riflemen, striletska song, Ukrainian patriotism, Bogdan Lepkyu.*

Ref. 7.

Оксана ЛЕМАК,

преподаватель-методист, ГВУЗ «Дрогобычский механико-технологический колледж» (Украина, Дрогобыч) LLetak@uhr.net

ЛЕВ ЛЕПКИЙ – ОБЕРЕГ СТРЕЛЕЦКОЙ СЛАВЫ

В статье проанализировано творчество одной из самых известных фигур в истории стрелецкой песни Льва Лепкого. Выяснено, что песни «Гей, видно село», «Бо війна війною», «Колись, дівчина мила», «Ішов відважний гайовий до лісу темного», «Прощаюсь, ангеле, з тобою» и песня «Журавлі (Чуєш, брате мій)» на слова Богдана Лепкого, являются большой ценностью среди песенных оберегов духовного наследия XX в., стоящих на страже украинской идеи. Доказано, что творчество Льва Лепкого стало феноменом украинского патриотизма и осознанного долга созидания государства, несокрушимой идейной убежденности, аккумулятивной творческой силой в культурной жизни Украины.

Ключевые слова: *Лев Лепкий, Украинские сечевые стрельцы, стрелецкая песня, украинский патриотизм, Богдан Лепкий.*

Лит. 7.

Постановка проблеми. В історії України є чимало і звитяжних, і трагічних сторінок. Одна з них – національно-визвольна боротьба Українських січових стрільців (1914-1922 рр.). УСС – національне військове формування у складі австро-угорської армії. Стрілецьке військо було особливим, у ньому переважала інтелігенція: науковці, поети, музиканти, композитори, священники гімназисти. Р. Купчинський, О. Бабій, Ю. Шкрумеляк, Д. Вітовський, М. Гайворонський, А. Лотоцький, Л. Лепкий, Ю. Назарак, С. Чарнецький не лише боролися за Україну, але й писали прозові твори, поезії, склали пісні, вели просвітницьку роботу.

Стрілецькі пісні – самобутнє духовне надбання українського народу, що відтворює одну з найяскравіших сторінок на скрижалях історії національно-визвольних змагань у XX ст. Вивчення їх зумовлено актуальними завданнями лінгвокультурології та етнолінгвістики, які покликані сьогодні комплексно проаналізувати складний процес взаємодії традиційних і нових форм побутування різних жанрів поетичної творчості в системі новітньої літератури. Стрілецька пісня – наш безцінний скарб. Лірична й задушевна, сумна й трагічна, жартівлива й радісна, вона не дає забути, хто ми, якого роду. **Мета статті** – проаналізувати творчий

доробок однієї з найвідоміших постатей в історії стрілецької пісні Лева Лепкого.

Аналіз досліджень. Особливість військової формації легіону Українських січових стрільців, з яким пов'язана історія стрілецької пісні, та творчий геній у вияві стрілецької поезії неодноразово ставали об'єктом наукових студій сучасних українських літературознавців, мовознавців, істориків, музикознавців, публіцистів [1, 79]. Кожен із дослідників, визнаючи головний критерій неповторності, бачить різні грані значимості січового стрілецтва для сучасності – і як феномен українського патріотизму та усвідомленого обов'язку державотворення (Т. Салига), і як взірць високої боєздатності та незламної ідейної переконаності (Б. Якимович), і як відображення акумулятивної творчої сили в культурному житті нації (В. Качкан). Проте з'ясувати багатогранність природи стрілецької поезії можливо лише в ракурсі сучасного прочитання творів відомих авторів стрілецької пісні. Таке прочитання може виявити та науково прокоментувати все те, що входить у поняття винятковості стрілецької пісні. А методологічна база дозволяє уповні розкрити важливі аспекти її самобутності. Така думка стала провідною у працях багатьох дослідників стрілецької творчості: О. Правдока, Р. Кирчіва, В. Погребенника та ін. [1, 80].

Виклад основного матеріалу. Лев Лепкий – композитор і письменник, талановитий журналіст і художник, командир кінноти Українських січових стрільців, один із засновників видавництва «Червона Калина», автор широко популярних стрілецьких пісень. У статті «Чи українці» старший брат Левка, відомий український письменник Богдан Лепкий, відзначав: «Письменник виявляє свою національність у своїх творах. Якщо його твори пройняті національним духом, якщо вони не мертві, а роблять враження, впливають на життя нації, будять свідомість, ширять любов до рідного краю, до свого народу, до його минувшини, до його долі й недолі, то він національний письменник?» [2, 319]. Цих принципів брати дотримувалися і у власній творчості, через що поезія Богдана Лепкого «Журавлі», покладена на музику Левом Лепким, стала піснею «Чуєш, брате мій», яка вважалася народною і лунала навіть тоді, коли імена її творців були під заборонаю [1, 79].

«Журавлі (Чуєш, брате мій)» – один із найславетніших віршів кінця ХІХ– початку ХХ ст. Маленька творча мініатюра, а яка глибина переживань живе у цьому творі. Журавлі покидають рідну землю, відлітають на чужину. Скільки їх, бідних, знесилилися, скільки загине в дорозі: «Чуєш, брате мій, / Товаришу мій, / Відлітають сірим шнурком / Журавлі у вирій...»

Поетичні рядки предметно зримі, побудовані як коротка драма з уявним монологом, точною метафоричністю: «Кличуть «Кру! Кру! Кру! / В чужині умру, / Заки море перелечу, / Крилонька зітру...»

Пісня була написана восени 1910 р. «Вірш склався немов сам від себе, без мого відома й праці», – писав у своїх спогадах поет. У рукописному варіанті цього твору замість лексеми «чуєш» вжито «видиш» [3, 44], що апелює до зорових вражень. Семантичне значення використаного автором слова сприяє появі перед очима читача картини, що вражає своєю пластичністю [4, 103]. Звуконаслідувальні лексеми «кру! кру! кру!» підсилюють живописний імпресіоністичний образ журавлиного ключа. Кожне «кру» – неначе помах пензля художника, який короткими штрихами формує силует птаха.

Зорові й слухові образи розгортаються паралельно, створюючи в уяві реципієнта малярсько-музичний варіант асоціативного потоку. Привертають увагу й епітети на означення кольору. В поезії вжито лексеми «сірий» та «синій», які увиразнюють живописну образність ліричних рядків: «Відлітають сірим шнурком / Журавлі в вирій» та «Гине, гине в синіх хмарах / Слід по журавлях» [3, 44].

Аксіоматичною стала думка дослідників про те, що коли б Левко Лепкий не написав більш нічого, окрім «Чуєш, брате мій» на вірш Богдана Лепкого, то цього вистачило б, щоб його ім'я було навечно вписано золотими літерами в історію української музичної культури. Видається, що сам Господь сприяв цьому, щоб старший брат написав для молодшого текст, а молодший для старшого – дібрав до нього таку ж геніальну мелодію. Здається, й кам'яне серце здригнеться, почувши щемну мелодію, що разом зі словами зливається в єдиний високомистецький монолог. Твір, в якому стільки невимовного болю, бездонного жалю, глибокого відчаю [7].

Пісня «Журавлі» є окрасою української музичної культури. Її люблять не тільки в Україні, але й за її межами. З самотніми журавлями асоціюють себе люди, які покидають рідний край у пошуках кращої долі. Виконується пісня у час жалоби, смутку, прощання з людиною.

Ще з дитинства Левко Лепкий плекав любов до народної пісні. У своїх спогадах він писав: «Зимою обходили Андрія, на Різдво колядували, на Щедрий Вечір (Йордан) щедрували. Колядували хлопці, щедрували дівчата. Обходили і весняні та літні свята. Виводили веснянки на провесну. На Великдень гагілки під старенькою дерев'яною церквою, що на горі за селом...» [5]. Любов до народних традицій, звичаїв не могла не позначитися на творенні стрілецької пісні. Особливо популярними стали пісні «Гей, видно село», «Бо війна війною», «Колись, дівчина

мила», «Ішов відважний гайовий до лісу темного», «Прощаюсь, ангеле, з тобою».

Стрілецька поезія Левка Лепкого має широку інтонаційну настроєвість. Описуючи патріотичний дух, мужність молодих вояків, вона була то бадьорою, веселою, маршовою, то розпачливо-сумною, навіть трагічною.

Пісні «Гей, видно село» властива весела тональність. Автор називає усусусів соколами, якими захоплюються дівчата, бо вони йдуть «за Україну воювати»: «Гей, видно село, широке село під горою, / Ой там ідуть Стрільці, Січовії Стрільці до бою. / А хто піде з нами, буде славу мати – / Ми йдем за Україну воювати!». Підтримка Січових стрільців була воістину всенародною. Боротьба за волю Батьківщини – священна справа, тому поезія й закликає: «Хто охоту має, най іде із нами!». Маршовий ритм пісні покликаний бадьорити вояків під час походу. Вдалим є часте повторення звуконаслідування на відтворення сміху. У художніх творах так звані «сміхові комплекси» можна розподілити на дві групи: одна виражає сміх рефлекторний, сміх як прояв першої сигнальної системи; друга передає сміх як засіб вираження якихось настроїв чи переживань. Сміх у пісні «Гей, видно село» на початку приспіву передає радість, оптимізм.

Яскрава символізація образів січових стрільців («як соколи») та дівчат, що з великою симпатією ставляться до хлопців («дівчино, рибчино, чорнобривка моя») створюють те асоціативне поле поезії, яке дозволяє трактувати її як глибоко художній взірець водночас інтимної та патріотичної лірики.

Пісня на слова і музику Лева Лепкого «Бо війна війною» була обозним маршем УСС. Вона написана в жартівливому дусі: «як не заб'є тебе остра куля, то копитом замість кулі вб'є кобила», «бо не можна собі із бабами, із бабами, із дівками ради дати» тощо. У пісенному творі згадується військовий і політичний діяч, активний учасник національно-визвольних змагань Іван Цяпка-Скоропад («попереду Цяпка, під ним шкап дримає»). Про Івана Цяпку свого часу Роман Купчинський писав: «Його звичайно знають як фігуру смішну, однак так дійсно не було. Він мав справді свої смішні сторінки, наприклад, був цілком на лиці подряпаний і говорив тільки афоризмами, однак поза тим людина дуже ідейна і працьовита, та ще дуже гарний вояка» [6]. Тож реальним персонажем стрілецької пісні поручник легіону УСС став не випадково.

Своєрідного колориту надає твору часте вживання вигуків «гейта, вйю», «вістьга, вйю», шанобливе звернення до Бога («в тім є Божа сила»,

«не дай Боже» і широка канва описуваних подій – від побутових жартів «Де не підеш, гарні молодиці, молодиці і вдовиці потішаєш» до розуміння стрілецького покликання – боротися за соборну, возз'єднану Україну («чи далеко славний город Київ», «раз ідемо просто на Україну»).

Стрілецьким романсом стала пісня Лева Лепкого «Колись, дівчино мила». В її основі – історія кохання автора до Ольги Захаріясевиц – дочки греко-католицького священика Антона Захаріясевица, одного із засновників «спілки для господарства й торгівлі» у Перемишлі. «Чудним часом» називає поет час свого кохання: «Колись, дівчино мила, / А був це чудний час, / Як ще любов носила / Десь попід хмари нас». Мрії, зітхання до болю, до сердечного щему, зустрічі, свідком яких став соловейко на калині, – усе це, здавалось, могло тривати вічно. Але кінець усьому спричинила війна, бо три роки розлуки стали розлукою на все життя. Вони попросилися назавжди і тільки в пісні залишилися жити вічно. Він – в образі січового стрільця, вона – милої дівчини, яка не дочекалася свого нареченого. У пісні переплелися радість зі смутком, сльози зі солов'їними піснями («ми мріяли, зітхали, кохання присягали, в очах сльози тремтіли, як я тебе прощав»).

Лірична мініатюра Левка Лепкого – стрілецька ода коханню, яке не вибирає часу і місця, воно народжується в душі молодого людини і веде її дорогами життя, навіть дорогами воєнними.

Висновки. Прозові твори, фейлетони, літературно-критичні статті, розвідки з історії січового стрілецтва, мемуари – все це належить до творчої спадщини Лева Лепкого. Він збагатив нашу літературу як своєрідною художньою образністю, так і достовірністю зображуваного. Але найбільшу славу здобув як один із провідних поетів січового стрілецтва. Феномен пісень Лева Лепкого полягає в тому, що вони по праву вважаються пісенним оберегом духовної спадщини ХХ ст., стоять на варті української ідеї. Протягом столітньої історії вони сприяли консолідації української нації, утвердженню її державної незалежності через властиву їм потужну енергетику патріотизму [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавдида Н. І. Художня рецепція пісні «Чуєш, брате мій» в українському прозовому дискурсі ХХ століття / Н. І. Гавдида // Вісник СумДУ. Серія Філологія. – № 1. – 2007. – Т. 1. – С. 79–84.
2. Лепкий Б. Чи українці? / Б. Лепкий // Літопис (Берлін). – 1924. – 7 червня. – С. 318–321.
3. Лепкий Б. “Видиш, брате мій”. Ксерокопія автографа / Б. Лепкий // Повернення Україні Богдана Лепкого. – Кн. перша. – Зібрав, упорядкував і видав д-р. Роман Смик. – Чикаго–Україна, 1996. – 324 с.

4. Славутич Яр. Поезія Богдана Лепкого (Напередодні 100-річчя з дня народження поета) / Яр Славутич // Збірник наукових праць на пошану Євгена Вертипороха. – Торонто, 1972. – С. 100–108.

5. Кузьменко Оксана. Стрілецькі пісні як феномен пісенної культури українців [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://nashe.com.ua/info/39>

6. Купчинський Роман. Цяпка Іван [Електронний ресурс] // Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>:

7. Маслій Михайло. Левко Лепкий – співець та літописець стрілецької слави [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ukrslowo.net/ukrainstvom/postati/13995.html>

REFERENCES

1. Gavdida N. I. Khudozhnya retseptsiya pisni «Chuesh, brate miy» v ukrainskomu prozovomu diskursi XX stolittya / N. I. Gavdida // Visnik SumDU. Seriya Filologiya. – № 1. – 2007. – Т. 1. – С. 79–84.

2. Lepkiy B. Chi ukraintsi? / B. Lepkiy // Litopis (Berlin). – 1924. – 7 chervnya. – S. 318–321.

3. Lepkiy B. “Vidish, brate miy”. Kserokopiya avtografa / B. Lepkiy // Povernennya Ukraïni Bogdana Lepkogo. – Kn. persha. – Zibrav, uporyadkuvav i vidav d-r. Roman Smik. – Chikago–Ukraina, 1996. – 324 s.

4. Slavutich Yar. Poeziya Bogdana Lepkogo (Naperedodni 100-richchya z dnya narodzhennya poeta) / Yar Slavutich // Zbirnik naukovikh prats na poshanu Yevgena Vertiporokha. – Toronto, 1972. – S. 100–108.

5. Kuzmenko Oksana. Striletski pisni yak fenomen pisennoi kulturi ukraintsiiv [Eelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://nashe.com.ua/info/39>

6. Kupchinskiy Roman. Tsyapka Ivan [Eelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>:

7. Masliy Mikhaylo. Levko Lepkiy – spivets ta litopisets striletskoï slavi [Eelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://ukrslowo.net/ukrainstvom/postati/13995.html>